norden

Lapset ja nuoret Pohjolassa
– Pohjoismaiden ministerineuvoston
poikkihallinnollinen strategia
2016–2022

Lapset ja nuoret Pohjolassa – Pohjoismaiden ministerineuvoston poikkihallinnollinen strategia 2016–2022

ISBN 978-92-893-4600-9 (PRINT)

ISBN 978-92-893-4601-6 (PDF)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2016-741>

ANP 2016:741

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2016

Ulkoasu: Maria Hagerup

Kuvitus: Saadia Hussain

Paino: Rosendahls

Painos: 100

Kirjasinlaji: Meta LF

Paperi: Munken Polar

Printed in Denmark

Pohjoismaiden ministerineuvosto on myöntänyt tukea raportin julkaisemiseen. Raportin sisältö ei välttämättä edusta Pohjoismaiden ministerineuvoston kantaa, näkemyksiä tai suosituksia.

www.norden.org/nordpub

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimpia alueellisia yhteistyömuotoja. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Ved Stranden 18

1061 København K

Puhelin (+45) 3396 0200

www.norden.org

Lapset ja nuoret Pohjolassa

– Pohjoismaiden ministerineuvoston poikkihallinnollinen strategia 2016–2022

Pohjoismaiden ministerineuvoston poikkihallinnolliset strategiat

Pohjoismaiden ministerineuvoston poikkihallinnolliset strategiat kuvaavat ministerineuvoston painopistealueita ja tavoitteita niillä aloilla, jotka koskevat useita sektoreita, ja muodostavat siten yhteisen perustan ja osoittavat suunnan eri ministerineuvostojen työlle kullakin alalla.

Poikkihallinnolliset strategiat ohjaavat koko ministerineuvoston toimintaa, mutta samalla niitä tulee peilata myös muihin ohjausasiakirjoihin, kuten pohjoismaisen hallitusyhteistyön visioon (*Yhdessä olemme vahvempia*), eri sektorien yhteistyöohjelmiin sekä kansallisiin puheenjohtajaohjelmiin. Lisäksi Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee sisällyttää sukupuolinäkökulma ja kestävä kehitys näkökulma kaikkeen toimintaansa. Ministerineuvoston ohjausasiakirjojen rakenne käy ilmi oheisesta taulukosta.

Taulukko: Pohjoismaiden ministerineuvoston ohjausasiakirjojen rakenne:

Ohjausasiakirja	Kohderyhmä	Ajanjakso
Yhteistyöministereiden visiojulistus	Pohjoismaiden ministerineuvosto	Toistaiseksi
Poikkihallinnollinen strategia	Pohjoismaiden ministerineuvosto	Enintään 6 vuotta
Yhteistyöohjelma	Sektorikohtainen	4-vuotinen
Puheenjohtajakauden ohjelma	Pohjoismaiden ministerineuvosto	1-vuotinen

Tämä poikkihallinnollinen strategia koostuu johdannosta, jossa määritellään strategian tarkoitus ja sen lähtökohdat. Sen jälkeen strategiassa kerrotaan strategiakauden valituista strategisista painopistealueista sekä työn organisoinnista ja seurannasta.

Sisällysluettelo

Pohjoismaiden lapsi- ja nuorisotyön poikkihallinnollinen strategia **8**

Pohjoismaisen lasten oikeuksien ja nuorisopoliittisen yhteistyön tarkoitus 9

Strategiset painopistealueet **13**

Heikossa asemassa olevien lasten tukeminen ja osallistaminen 13

Yhteistyön jatkaminen ja kansalaisyhteiskunnan tukeminen 15

Parempi tiedon jakaminen sekä osaamisen vahvistaminen 17

Työn rakenne Pohjoismaiden ministerineuvostossa **21**

Yhteinen vastuu 21

Ministerineuvostot, joilla on erityisvastuu 21

Pohjoismainen lapsi- ja nuorisoyhteistyön komitea (NORDBUK) 23

Seuranta ja raportointi **24**

Pohjoismaiden lapsi- ja nuorisotyön poikkihallinnollinen strategia

Pohjoismaiset yhteistyöministerit päättivät tästä strategiasta 11. helmikuuta 2016. Strategian toteutumista seurataan joka toinen vuosi ja arvioidaan vuoden 2022 loppuun mennessä.

Pohjola on maailman paras paikka lapsille ja nuorille.

Tämä on Pohjoismaiden ministerineuvoston lasten ja nuorten parissa tehtävän työn visio ministerineuvoston yleisen vision *Yhdessä olemme vahvempia* ohella, jossa pohjoismaisten yhteistyöministereiden (MR-SAM) päätöksen mukaisesti korostetaan rajatonta, innovatiivista, näkyvää ja ulospäin suuntautunutta pohjoismaista yhteistyötä.

Lapset ja nuoret ovat yksi Pohjoismaiden ministerineuvoston työn painopiste-alueista. Ministerineuvoston kohderyhmä käsittää kaikki 0–25-vuotiaat lapset ja nuoret. Kohderyhmään kuuluvat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti kaikki alle 18-vuotiaat tytöt, pojat ja lapset, jotka eivät tunne kuuluvansa kumpaankaan sukupuoleen sekä alle 25-vuotiaat nuoret naiset, miehet ja muunsukupuoliset henkilöt. Koska raja nuoruuden ja aikuisuuden välillä on häilyvä, strategian kohderyhmään voi kuulua myös yli 25-vuotiaita. Lapset ja nuoret -nimitystä käytetään strategiassa yhteiskäsitteen tavoin, mutta on tärkeää muistaa, että lapset ja nuoret ovat erilaisia. Heidän identiteettinsä, kokemuspohjansa ja edellytyksensä ovat erilaisia, mikä Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee aina huomioida työssään.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti Pohjoismaiden ministerineuvosto pyrkii suojelemaan ja edistämään lasten ja nuorten oikeuksia sekä heidän mahdollisuuksiaan hyödyntää näitä oikeuksia ja osallistua yhteiskunnan toimintaan. Tämän johdosta kaikilla lapsilla ja nuorilla Pohjoismaissa tulee olla oikeus hyviin elinolosuhteisiin ja vaikutusmahdollisuus sukupuolesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta, etnisestä taustasta, uskonnosta tai muusta vakaumuksesta, toimintarajoitteesta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai iästä riippumatta. Kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus sosiaaliseen ja taloudelliseen turvaan, hyvään fyysiseen ja psyykkiseen

terveyteen, vapaa-aikaan ja kulttuuriin, identiteettiin ja kieleen sekä mahdollisuus koulutukseen ja kehitykseen. Kaikille lapsille ja nuorille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä, lähiympäristöönsä ja yhteiskuntaan laajemmin.

Tämä muodostaa perustan Pohjoismaiden ministerineuvoston lasten ja nuorten parissa tehtävälle työlle. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja mahdollisuus toteuttaa oikeuksiaan on edellytys Pohjolan kehitykselle jatkossa. Siksi ministerineuvoston tulee tehdä töitä siitä lähtökohdasta, että kaikki lapset ja nuoret ovat tärkeitä juuri nyt, ei vain tulevaisuudessa. On tärkeää, että työhön sisällytetään myös tasa-arvon ja kestävä kehityksen näkökulma. Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee osaltaan vaikuttaa siihen, että Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä työssä, jossa lasten ja nuorten oikeudet ja eri näkökulmat saavat tilaa ja vaikuttavat yhteiskunnan kehitykseen.

Strategian yleistavoitteet ovat: 1.) Koko ministerineuvoston tulee sisällyttää lasten ja nuorten oikeuksien näkökulma entistä paremmin työhönsä ja tuoda siten lasten ja nuorten omia näkemyksiä enemmän esiin ja kiinnittää niihin huomiota. 2.) Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee keskittyä entistä enemmän strategian esiin nostamiin kolmeen strategiseen painopistealueeseen, joiden kanssa tehdään työtä vuoden 2022 loppuun.

Sektorikohtaisten yhteistyöohjelmien laadinnan yhteydessä on syytä harkita myös lasten ja nuorten strategian ja sen painopistealueiden sisällyttämistä ohjelmiin.

Pohjoismaisen lasten oikeuksien ja nuorisopoliittisen yhteistyön tarkoitus

Jatkamalla tiivistä pohjoismaista yhteistyötä lapsia ja nuoria koskevissa kysymyksissä saavutetaan enemmän kuin mihin eri Pohjoismaat ja alat pääsisivät omin voimin. Lasten ja nuorten elämisen edellytyksiin vaikuttaa paljon perhe ja se, missä päin Pohjolaa lapsi tai nuori asuu ja kasvaa. Siksi paikallinen ja alueellinen näkökulma on yhteistyössä tärkeä. Lisäksi useat politiikan alat liittyvät ja vaikuttavat lapsen oikeuksiin ja nuorisopolitiikkaan, mikä edellyttää usein yhteistyötä yhteiskunnan eri sektorien välillä. Pohjoismainen lapsen oikeuksiin ja nuorisopolitiikkaan liittyvä yhteistyö lisää osaltaan tietoa ja syventää yhteistyötä eri Pohjoismaiden sekä Färsaarten, Grönlannin ja Ahvenanmaan välillä. Yhteistyötä ei tehdä yksin Pohjoismaissa vaan yhtä lailla kansainvälisesti, etenkin Baltian maissa ja Itämeren alueella, arktisen alueen ja Barents-yhteistyön piirissä, Euroopan neuvostossa sekä

Euroopan unionissa. Mahdollistamalla kokemustenvaihdon ja kohtaamiset lasten ja nuorten kanssa sekä hankkeista, konferensseista, tietokoosteista, menetelmistä ja tutkimuksesta saadun tiedon jakamisen voimme yhdessä kehittää politiikkaa ja käytäntöjä, jotka voivat tehdä Pohjolasta parhaan paikan maailmassa lapsille ja nuorille.

Strategiset painopistealueet

Strategian lähtökohtana on, että ministerineuvosto syventää tietoa lasten ja nuorten tilanteesta eri politiikan aloilla sekä vahvistaa osaamistaan niin, että lapsen oikeuksien näkökulma ja nuorisonäkökulma valtavirtaistetaan kullekin alalle. Lisäksi Pohjoismaiden ministerineuvosto haluaa strategian avulla nostaa esiin kolme strategista painopistealuetta.

Heikossa asemassa olevien lasten tukeminen ja osallistaminen

Pohjola on yleisesti ottaen hyvä paikka lapsille ja nuorille kasvaa, mutta silti joidenkin nuorten on vaikeampi kuin toisten löytää paikkansa yhteiskunnassa ja saada oikeutensa huomioiduiksi. Siksi on erittäin tärkeää, että ministerineuvosto pyrkii osaltaan vahvistamaan heikossa asemassa olevien lasten ja nuorten osallistamista, kuulemista eri prosesseissa ja vaikutusmahdollisuuksia. Lisäksi lapsiin ja nuoriin vaikuttavien toimien seuraukset tulee analysoida lapsen edun näkökulmasta heitä koskevissa päätöksissä. Tässä tarvitaan lisää työtä ja tietoa toimista, joiden avulla voidaan edistää lasten ja nuorten osallistamista ja parantaa heidän elämäntilannettaan lasten ja nuorten eri todellisuudet huomioiden.

Kohdistamalla enemmän huomiota heikossa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin yleisesti ministerineuvoston työssä, kukin politiikan ala voi toteuttaa keskeiset ja tarpeelliset toimet omalla alallaan. Kyse voi olla esimerkiksi lapsista ja nuorista, jotka ovat paossa tai maahanmuuttajia, jotka joutuvat kokemaan väkivaltaa tai hyväksikäyttöä, jotka kamppailevat fyysisen tai henkisen terveyden kanssa, jotka eivät ole mukana työelämässä tai opiskele, joilla ei ole mahdollisuutta ottaa osaa kulttuuriin tai jotka ovat kokeneet häirintää ja kiusaamista netissä. Erityishuomiota tulee kiinnittää tyttöjen ja

poikien sekä nuorten naisten ja miesten erilaisiin elämisen edellytyksiin sekä muunsukupuolisten nuorten ongelmiin. Strategian säännöllisestä seurannasta sekä sen arvioinnista kokonaisuutena tulee selkeästi käydä ilmi, että ministerineuvosto on priorisoinut nimenomaan heikossa asemassa olevien lasten ja nuorten oikeuksia ja hyvän elämisen mahdollisuuksia.

Yhteistyön jatkaminen ja kansalaisyhteiskunnan tukeminen

Kansalaisyhteiskunnan asema on Pohjoismaissa perinteisesti vahva.¹ Sitä ovat vahvistaneet erilaiset paikalliset, kansalliset ja pohjoismaiset tukimuodot. Kokemustenvaihto eri maiden välillä voi vahvistaa lapsi- ja nuorisotoimintaa kaikissa Pohjoismaissa sekä Grönlannissa, Ahvenanmaalla ja Färsaarilla. Se voi myös tarjota lapsille ja nuorille paremman mahdollisuuden tuoda esiin ajatuksiaan ja ideoitaan. Halu kohdata ja tulla kohdatuksi ilmenee ajan mittaan eri tavoin ja saa uusia muotoja. Kansalaisyhteiskunta on areena, joka tarjoaa usein lapsille ja nuorille mahdollisuuden kehittää luovuuttaan, yrittäjyyttään ja innovaatiokykyään. Siksi on tärkeää, että Pohjoismaiden ministerineuvosto edelleen tukee lasten ja nuorten erimuotoista järjestäytymistä ja osallisuutta demokraattisiin prosesseihin Pohjolassa lasten ja nuorten erilaiset edellytykset, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet huomioiden.

Jatkamalla yhteistyötä ja tukemalla kansalaisyhteiskuntaa Pohjoismaiden ministerineuvosto voi eri politiikan aloilla edistää vuoropuhelua ja yhteistyötä keskeisten järjestöjen kanssa sekä löytää eri tapoja tuoda esiin ja hyödyntää sitä erityisosaamista, jota monilla kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on. Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee edelleen edistää vuorovaikutusta julkisen vallan ja niiden kansalaisjärjestöjen välillä, jotka toimivat lasten ja nuorten kysymysten edistämiseksi Pohjoismaissa. Strategian säännöllisestä seurannasta sekä sen arvioinnista kokonaisuutena tulee selkeästi käydä ilmi, että ministerineuvosto toimii tietoisesti yhteistyössä ja tukee kansalaisyhteiskuntaa lasten ja nuorten aseman edistämiseksi.

1. Kansalaisyhteiskunta on laaja käsite, joka voidaan määritellä seuraavasti: kaikenlaiset yhteisliittymät, jotka eivät kuulu valtion, markkinoiden tai kotitalouksien/yksilöllisen toiminnan piiriin. Voidaan myös puhua kolmannelta sektorista, yhdistystoiminnasta, säätiöistä, hyväntekeväisyysjärjestöistä, verkostoista tai kansalaisjärjestöistä, joihin ihmiset järjestäytyvät yhteisten tavoitteiden, ihanteiden tai mielenkiinnon kohteiden pohjalta. Pohjoismaiset kansalaisyhteiskunnan järjestöt (pohjoismaiset yhteisliittymät tai verkostot) ovat erityisen tärkeitä Pohjoismaiden ministerineuvostolle. Nämä toimijat ovat Pohjoismaiden ministerineuvoston ensisijaisia kumppaneita yhteistyössä ja vuoropuhelussa.

Parempi tiedon jakaminen sekä osaamisen vahvistaminen

Jotta Pohjoismaiden ministerineuvosto voi huolehtia lasten ja nuorten oikeuksista ja tuoda lapsi- ja nuorisonäkökulman esiin eri sektoreilla, tarvitaan vahvempaa tieto- ja osaamis pohjaa. Siksi on tärkeää edelleen parantaa ministerineuvoston prosesseja niin, että voidaan turvata sellainen tieto, jota tarvitaan, jotta Pohjoismaiden ministerineuvoston eri politiikan aloilla voidaan toimia lasten ja nuorten näkökulma huomioiden.

Tarvitaan myös jatkuvaa osaamisen vahvistamista ja koulutusta siitä, mitä lasten ja nuorten näkemysten ja tietojen huomioiminen työssä tarkoittaa sekä konkreettisia esimerkkejä siitä. Tällaista osaamista on usein juuri kansalaisyhteiskunnan nuorilla toimijoilla. Lisäksi tarvitaan osaamisen kehittämistä ja koulutusta siitä, mitä lapsiin ja nuoriin vaikuttavien toimien vaikutusten analysointi lapsen edun näkökulmasta heitä koskevissa päätöksissä merkitsee.

Tällä painopistealueella on siis kyse prosessien, menetelmien ja osaamisen kehittämisestä. Siihen sisältyy myös se, miten ministerineuvosto toimii yhteistyössä muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa lasten ja nuorten oikeuksien politiikkaan liittyvissä kysymyksissä.

Jakamalla tietoa ja vahvistamalla osaamista Pohjoismaiden ministerineuvostossa eri politiikan alat voivat osaltaan vahvistaa osaamista ja tietoa siitä, miten lasten ja nuorten asemaa edistetään tietoon perustuen. Strategian säännöllisestä seurannasta sekä sen arvioinnista kokonaisuutena tulee selkeästi käydä ilmi, että ministerineuvosto toimii osaltaan tiedon kehittämiseksi.

Työn rakenne Pohjoismaiden ministerineuvostossa

Yhteinen vastuu

Pohjoismaiden ministerineuvoston kaikessa toiminnassa tulee toimia tämän strategian vision mukaisesti. Toimijoilla on myös vastuu koota tietoa erilaisten lasten ja nuorten tilanteesta omalla politiikan alallaan sekä valtavirtaistaa lasten ja nuorten oikeuksien näkökulma työhönsä.

Yhteistyöministereillä ja heidän alaisuudessaan toimivalla pohjoismaisella yhteistyökomitealla (NSK) on pääasiallinen koordinoituvastuu pohjoismaisesta lapsi- ja nuorisoyhteistyöstä Pohjoismaiden ministerineuvostossa.

Ministerineuvostot, joilla on erityisvastuu

Pohjoismaiden ministerineuvostossa on tiettyjä lasten ja nuorten kannalta erityisen keskeisiä sektoreita. Näin ollen ne ovat tärkeitä myös strategian kolmella painopistealueella tehtävälle työlle. Seuraavilla sektoreilla on erityisvastuu lapsia ja nuoria koskettavista kysymyksistä:

- Työelämä (MR-A)
- Tasa-arvoasiat (MR-JÄM)
- Kulttuuri ja media (MR-K)
- Aluepolitiikka (MR-NER)
- Sosiaali- ja terveystieteiden politiikka (MR-U)
- Koulutus, sisältäen kieliyhteistyön (MR-U)

Pohjoismainen lapsi- ja nuorisoyhteistyön komitea (NORDBUK)

Pohjoismainen lapsi- ja nuorisoyhteistyön komitea (NORDBUK) on Pohjoismaiden ministerineuvoston neuvoa-antava ja koordinoiva elin, joka vastaa pohjoismaisista ja kansainvälisistä lapsi- ja nuorisopoliittisista asioista. NORDBUKin toimintaa ohjaavat komitean säännöt ja tämä strategia.

NORDBUK auttaa pohjoismaisia yhteistyöministereitä (MR-SAM) strategian ja sen tavoitteiden täytäntöönpanossa, seurannassa ja arvioinnissa.

NORDBUK tukee myös muita ministerineuvostoja, jotta ne huomioisivat työssään lasten ja nuorten oikeuksien näkökulman, ja edistää Pohjoismaiden ministerineuvoston poikkihallinnollista yhteistyötä lapsi- ja nuorisopoliittisissa kysymyksissä.

Seuranta ja raportointi

Tämän strategian toteuttamisen tueksi laaditaan täytäntöönpanosuunnitelma, josta NORDBUK on vastuussa. Ne ministerineuvostot, joilla on erityinen vastuu strategiasta (MR-A, MR-JÄM, MR-K, MR-NER, MR-S ja MR-U), asettavat tavoitteet strategian kolmella painopistealueella tehtäville toimille. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja niistä raportoidaan yhteistyöministereille joka toinen vuosi.

Samalla seurataan koko ministerineuvostossa tehtävää työtä lasten ja nuorten näkökulman huomioimiseksi. Raportti käsitellään ensin NORDBUKissa, jolla on vastuu kehityksen arvioinnista ja joka tekee myös tarvittaessa muutosehdotuksia yhteistyöministereille.

Nuorten pohjoismaiden neuvostolle ja Pohjoismaiden neuvostolle annetaan joka toinen vuosi selonteko Pohjoismaiden ministerineuvoston työn kehityksestä tämän strategian pohjalta.

Pohjolan tulee olla maailman paras paikka lapsille ja nuorille.

Tämä on poikkihallinnollisen pohjoismaisen lapsi- ja nuorisoyhteistyön strategian visio, jonka myötä 0–25-vuotiaat lapset ja nuoret nostetaan priorisoiduksi kohderyhmäksi.

Strategian keskeisenä tavoitteena on, että Pohjoismaiden ministerineuvosto sisällyttää entistä laajemmin lapsen oikeuksien ja nuorten näkökulman työhönsä ja sen myötä tuo esiin ja huomioi entistä enemmän lasten ja nuorten omia näkemyksiä.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti Pohjoismaiden ministerineuvosto pyrkii suojelemaan ja edistämään tyttöjen ja poikien sekä nuorten naisten ja miesten oikeuksia ja heidän mahdollisuuksiaan hyödyntää näitä oikeuksia ja osallistua yhteiskunnan toimintaan. Lasten ja nuorten hyvinvointi sekä heidän mahdollisuutensa toteuttaa oikeuksiaan on edellytys Pohjolan kehitykselle jatkossa. Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee osaltaan vaikuttaa siihen, että Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä työssä, jossa lasten ja nuorten oikeudet ja eri näkökulmat saavat tilaa ja vaikuttavat yhteiskunnan kehitykseen.

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

ANP 2016:741
ISBN 978-92-893-4600-9 (PRINT)
ISBN 978-92-893-4601-6 (PDF)